

সংস্কৃত নেট-সেট

সম্পাদক

ড. বিপ্লব চক্রবর্তী

অধ্যাপক সরোজিনী নাইডু কলেজ ফর ওমেন, কোলকাতা;
প্রাক্তন অধ্যাপক কালনা কলেজ, কালনা, বর্ধমান;
অতিথি অধ্যাপক, পশ্চিমবঙ্গ রাষ্ট্রীয় বিশ্ববিদ্যালয়;
প্রাক্তন অতিথি অধ্যাপক রবীন্দ্রভারতী বিশ্ববিদ্যালয়

ড. স্বপন মাঝি

অধ্যাপক সুরেন্দ্রনাথ কলেজ (দিবা), কোলকাতা;
প্রাক্তন অতিথি ও আংশিক অধ্যাপক রামকৃষ্ণমিশন বিদ্যামন্দির, বেলুড় মঠ;
প্রাক্তন আংশিক অধ্যাপক, দমদম মতিঝিল কলেজ, কোলকাতা,
প্রাক্তন আংশিক অধ্যাপক, দমদম মতিঝিল রবীন্দ্র মহাবিদ্যালয়, কোলকাতা

উদ্যালক পাবলিশিং হাউস

১৫, শ্যামাচরণ দে স্ট্রিট, দ্বিতল, কোলকাতা-৭৩

विषयानुक्रमणिका

Content Table

Unit - I

वैदिकसाहित्यम्

क) वैदिकसाहित्यानां सामान्यपरिचयः -	१-६४
★ वेदस्य कालः - म्याक्समूलरः, ए.वेबर्, ज्याकोबी, बालगङ्गाधरतिलकः, एम.विन्टरनिट्जः, भारतीयपरम्परागतः विचारः।	१-२
★ संहितासाहित्यम्।	७-११
★ संवादसूक्तानि - क) पुरुरवा-उर्वशी (१०/९५), ख) यमयमी (१०/१०), ग) सरमा-पणिः (१०/१०८), घ) विश्वामित्र-नदी (३/३३)।	१२-१९
★ ब्राह्मणसाहित्यम्।	२०-२७
★ आरण्यकसाहित्यम्।	२९-२९
★ वेदाङ्गम् - शिक्षा, कल्पः, व्याकरणम्, निरुक्तम्, छन्दः, ज्योतिषम्।	२४-७७
★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ)	७९-८४

Unit - II

ख) वैदिकसाहित्यानां विशिष्टम् अध्ययनम् -	८९-१९९
१) वैदिकसूक्तानि -	
★ ऋग्वेदः - अग्निः (१/१), वरुणः (१/२५), सूर्यः (१/११५), इन्द्रः (२/१२), उषस् (३/६१), पर्जन्यः (५/८३), अक्षः (१०/३४), ज्ञानम् (१०/७१), पुरुषः (१०/९०), हिरण्यगर्भः (१०/१२१), वाक् (१०/१२५), नासदीयम् (१०/१२९)।	८९
★ शुक्लयजुर्वेदः - शिवसङ्कल्पसूक्तम्, अध्यायः - ३४ (१-६)। प्रजापतिसूक्तम्, अध्यायः - २३ (१-५)	८१
★ अथर्ववेदः - राष्ट्राभिर्वर्धनसूक्तम् (१/२९), कालसूक्तम् (१०/५३), पृथिवीसूक्तम् (१२/१)।	८२
२) ब्राह्मणसाहित्यम् - प्रतिपाद्यविषयाः, विधिः तत्प्रकाराश्च, अग्निहोत्रम्, अग्निष्टोमः, दर्शपूर्णमासयज्ञः, पञ्चमहायज्ञाः, आख्यानम् (शुनःशेषः, वाङ्मनस्)।	९७
३) उपनिषद्-साहित्यम् - ईशोपनिषद्, कठोपनिषद्, केनोपनिषद्, वृहदारण्यकोपनिषद्, तैत्तिरीयोपनिषद्, श्वेताश्वतरोपनिषद्।	९९
४) वैदिकव्याकरणम्, निरुक्तं तथा वैदिकव्याख्यापद्धतिः -	
★ ऋक्प्रातिशाख्यम् - समानाक्षराणि, सन्ध्यक्षराणि, अघोषाः, सोष्माः, स्वरभक्तिः, यमाः, रक्ताः, संयोगः, प्रगृह्यम्, रिफितः च।	१०९
★ निरुक्तम् - क) (प्रथमः द्वितीयश्च अध्यायः) - चत्वारि पदजातानि, निरुक्ताध्ययनस्य प्रयोजनम्, निर्वचनसिद्धान्तः, शब्दानां व्युत्पत्तिः (आचार्यः, वीरः, हृदः, गो, समुद्रः, वृत्रम्, आदित्यः, उषस्, मेघः, वाक्, उदकम्, नदी, अश्वः, अग्निः, जातवेदस्, वैश्वानरः, निघण्टुः)।	१२९
ख) निरुक्तम् - सप्तमाध्यायः - दैवतकाण्डम्।	१७१
★ वैदिकस्वराः - उदात्तः, अनुदात्तः, स्वरितश्च।	१७७
★ वैदिकव्याख्यापद्धतिः - प्राचीनः तथा अर्वाचीनः।	१७९
★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ)	१७९

Unit - III

- ★ चार्वाकदर्शनम् - चार्वाकप्रमाणमीमांसा, चार्वाकप्रमाणमीमांसा, चार्वाकाचारमीमांसा। १८०
- ★ जैनदर्शनम् - जैनप्रमाणमीमांसा, जैनप्रमाणमीमांसा, जैनाचारमीमांसा। १८१
- ★ बौद्धदर्शनम् - बौद्धप्रमाणमीमांसा, बौद्धप्रमाणमीमांसा, बौद्धाचारमीमांसा। १८२
- ★ सांख्यदर्शनम् - सांख्यप्रमाणमीमांसा, सांख्यप्रमाणमीमांसा, सांख्याचारमीमांसा। १८६
- ★ योगदर्शनम् - योगप्रमाणमीमांसा, योगप्रमाणमीमांसा, योगदर्शनस्याचारमीमांसा। १८७
- ★ न्यायदर्शनम् - न्यायप्रमाणमीमांसा, न्यायप्रमाणमीमांसा, न्यायचारमीमांसा। १८७
- ★ वैशेषिकदर्शनम् - वैशेषिकप्रमाणमीमांसा, वैशेषिकप्रमाणमीमांसा, वैशेषिकाचारमीमांसा। १८९
- ★ पूर्वमीमांसादर्शनम् - पूर्वमीमांसाप्रमाणमीमांसा, पूर्वमीमांसाप्रमाणमीमांसा, पूर्वमीमांसाचारमीमांसा। १८९
- ★ उत्तरमीमांसादर्शनम् - प्रमाणमीमांसा, प्रमाणमीमांसा, आचारमीमांसा। १८८
- ★ वैकल्पिका: प्रश्ना: (MCQ) १८९-२०८

Unit - IV

- ★ ईश्वरकृष्णविरचिता सांख्यकारिका - सत्कार्यवादः, पुरुषस्वरूपम्, प्रकृतिस्वरूपम्, सृष्टिक्रमम्, प्रत्ययसर्गः, कैवल्यम्। २०६
- ★ सदानन्दयोगीन्द्रविरचितः वेदान्तसारः - अनुबन्धचतुष्टयम्, अज्ञानम्, अध्यारोपावादौ, लिङ्गशरीरोत्पत्तिः, पञ्चीकरणम्, विवर्तवादः, महावाक्यम्, जीवन्मुक्तिः। २०८
- ★ अन्नभट्टविरचितः तर्कसंग्रहः/ केशवमिश्रविरचिता तर्कभाषा - पदार्थाः, कारणानि, प्रमाणानि (प्रत्यक्षम्, अनुमानम्, उपमानम्, शब्दः), प्रामाण्यवादः, परामेयम्। २११
- ★ लौगाक्षिभास्करस्य अर्थसंग्रहः २२०
- ★ पतञ्जले: योगसूत्रस्य (व्यासभाष्यम्) - चित्तभूमिः, चित्तवृत्तयः, ईश्वरस्वरूपम्, योगाङ्गानि, समाधिः, कैवल्यम्। २२२
- ★ विश्वनाथन्यायपञ्चाननस्य न्यायसिद्धान्तमुक्ताबली (अनुमानाखण्डः) २२७
- ★ सर्वदर्शनसंग्रहम् - बौद्धदर्शनम्, जैनदर्शनम्। २२८
- ★ वैकल्पिका: प्रश्ना: (MCQ) २३७-२७२

Unit - V

- व्याकरणं भाषाविज्ञानं च २७७-२९७
- क) आचार्याणां सामान्यपरिचयः - पाणिनिः, कात्यायनः, पतञ्जलिः, भर्तृहरिः, वामनजयादित्यः, भट्टोजिदीक्षितः, नागेशभट्टः, जैनेन्द्रः, कैयटः, शाकटायनः, हेमचन्द्रसूरिः, सारस्वतव्याकरणकारः। २७७
- ख) पाणिनीयशिक्षा - २९१
- ★ वैकल्पिका: प्रश्ना: (MCQ) २९८-२९०
- ग) भाषाविज्ञानम् - २९१
- ★ वैकल्पिका: प्रश्ना: (MCQ) २९८-२९७

Unit - VI

- व्याकरणस्य विशिष्टम् अध्ययनम् २९९-४८७
- ★ परिभाषासमूहः -संहिता, संयोगः, गुणः, वृद्धिः, प्रातिपदिकम्, नदी, घि, उपधा, अपृक्तम्, गतिः, पदम्, विभाषा, सर्वर्णम्, टि, प्रगृह्यम्, सर्वनामस्थानम्, भम्, सर्वनाम, निष्ठा। २९९-७००
- ★ सन्धिः (लघुसिद्धान्तकौमुदनुसारम्)-अच्-सन्धिः, हल्-सन्धिः, विसर्गसन्धिः। ७०१

- ★ शुबन्तम् -क) अजन्तम् - रामः, सर्व, विश्वपा, हरिः, त्रि, सखि, सुधी, गुरुः, पितृ, गौः, रमा, मतिः, नदी, धेनुः, मातृ, ज्ञानम्, वारि, मधु। ७०९
- ख) हलन्तम् - लिह, विश्ववाह, चतुर, इदम्, किम्, तत्, राजन्, मधवन्, पथिन्, विद्रस्, अस्मद्, युष्मद्। -७२७
- ★ समासः (लघुसिद्धान्तकौमुद्यनुसारम्) - अव्ययीभावः, तत्पुरुषः, बहुव्रीहिः, द्वन्द्वः। ७२८
- ★ तद्धितप्रत्ययाः (सिद्धान्तकौमुद्यनुसारम्) - अपत्यार्थकाः तथा मत्वर्थीयाः। ७३२
- ★ तिङन्तप्रकरणम् - भू, एध्, अद्, अस्, हु, दिव्, षुव्, तुद्, तन्, कृ, रुध्, क्रीव्, चुर। ७४१
- ★ प्रत्ययान्ताः - णिजन्ताः, सन्नन्ताः, यङन्ताः, यङलुगन्ताः, नामधातुः च। ७४८
- ★ कृदन्ताः - तव्य/तव्यत्, अनीयर्, यत्, ण्यत्, क्यप्, शतृ, शानच्, क्त्वा, क्त, क्तवतु, तुमुन्, णमुल्। ७५६
- ★ स्त्रीप्रत्ययाः (लघुसिद्धान्तकौमुद्यनुसारम्)। ७८७
- ★ कारकप्रकरणम् (सिद्धान्तकौमुद्यनुसारम्)। ७९०
- ★ परस्मैपदविधानम् आत्मनेपदविधानं च (सिद्धान्तकौमुद्यनुसारम्)। ८००
- ★ महाभाष्यम् (पस्पशाह्निकम्) - शब्दपरिभाषा, शब्दार्थसम्बन्धः, व्याकरणाध्ययनस्य प्रयोजनम्, व्याकरणस्य परिभाषा, साधुशब्दानां प्रयोगस्य परिणामः, व्याकरणपद्धतिः। ८०८
- ★ वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्) - स्फोटस्य स्वरूपम्, शब्द-ब्रह्मस्वरूपम्, शब्दब्रह्मणः शक्तयः, ध्वनिस्फोटयोः सम्बन्धः, शब्दार्थसम्बन्धः, ध्वनेः प्रकाराः, भाषायाः स्तरः। ८१७
- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ८१८-८४७

Unit - VII

अधोलिखितानां सामान्यमध्ययनम्

८४८-८२८

- ★ भासः, अश्वघोषः, कालिदासः, शुद्रकः, विशाखदत्तः, भारविः, माघः, हर्षः, बणभट्टः, दण्डी, भवभूतिः, भट्टनारायणः, बिल्हणः, श्रीहर्षः, अम्बिकादत्तव्यासः, पण्डिता क्षमारावः, वी. राघवन्। ८४८
- ★ काव्यशास्त्रम् - रससम्प्रदायः, अलंकारसम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायः, वक्रोक्तिसम्प्रदायः, औचित्यसम्प्रदायः। ८५२
- ★ प्राश्नात्यकाव्यशास्त्रम् - अरस्तू, लांजाइनसः, क्रोचे। ८५६
- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ८५९-८२८

Unit - VIII

- ★ साहित्यदर्पणम् - काव्यपरिभाषा, अन्यासां काव्यपरिभाषाणां खण्डनम्, शब्दशक्तिः (संकेतग्रहः, अभिधा, लक्षणा, व्यञ्जना), काव्यभेदः (चतुर्थपरिच्छेदः), श्रव्यकाव्यम् (गद्यम्, पद्यम्, मिश्रकाव्यम्)। ८२९
- ★ काव्यप्रकाशः - काव्यलक्षणम्, काव्यप्रयोजनम्, काव्यहेतुः, काव्यभेदाः, शब्दशक्तिः, अभिहितान्वयवादः, अन्विताभिधानवादः। ८७८
- रसस्वरूपं तथा रससूत्रविमर्शः, रसदोषाः, काव्यगुणाः, व्यञ्जनावृत्तिस्थापना (पञ्चमोल्लासः)।
- ★ अलंकाराः - वक्रोक्तिः, अनुप्रासः, यमकः, श्लेषः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, समासोक्तिः, अपह्नुतिः, निदर्शना, अर्थान्तरन्यासः, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः, स्वभावोक्तिः, विरोधाभासः, संकरः, संसृष्टिः। ८७९
- ★ ध्वनयालोकः (प्रथमोद्यतः) ८८८
- ★ वक्रोक्तिजीवितम् - (प्रथमोन्मेषः) ८८९
- ★ भरतस्य नाट्यशास्त्रम् - (द्वितीयाध्यायः षष्ठाध्यायश्च) ८९०
- ★ दशरूपकम् - (प्रथमः तथा तृतीयप्रकाशः) ८९१
- ★ छन्दसः परिचयः - आर्या, अनुष्टुप्, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, वसन्ततिलकम्, उपजातिः, वंशस्थविलम्, द्रुतविलम्बितम्, शालिनी, मालिनी, शिखरिणी, मन्दाक्रान्ता, हरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा। ८९७

- ★ गह्वानि - दशकुमारचरितम् (अष्टमोच्छ्वासः), हर्षचरितम् (पञ्चमोच्छ्वासः), कादम्बरी (शुकनासोपदेशः) । ६६६
- ★ पद्मानि - बुद्धचरितम् (प्रथमसर्गः), रघुवंशम् (प्रथमसर्गः), किरातार्जुनीयम् (प्रथमसर्गः), शिशुपालवधम् (प्रथमसर्गः), नैषधचरितम् (प्रथमसर्गः) । ६६७
- ★ नाटकानि - स्वप्नवासवदत्तम्, अभिज्ञानशकुन्तलम्, वेंणीसंहारम्, मुद्राराक्षसम्, उत्तररामचरितम्, रत्नावली, मृच्छकटिकम् । ६६९
- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ६७८-६८९

Unit - IX

अधोलिखितानां सामान्यमध्ययनम्

- ★ रामायणम् - विषयः, कालः, रामायनकालीनसमाजः, परवर्तिकालस्य ग्रन्थेषु रामायणस्य प्रभावः, साहित्यिकं महत्त्वम्, रामायणे आख्यानानि । ६८८-७२८
- ★ महाभारतम् - विषयः, कालः, महाभारतकालीनसमाजः, परवर्तिकालस्य ग्रन्थेषु महाभारतस्य प्रभावः, साहित्यिकं महत्त्वम्, महाभारते आख्यानानि । ६८८
- ★ पुराणम् - पुराणस्य परिभाषा, महापुराणानि, उपपुराणानि, पौराणिकं सृष्टिविज्ञानम्, पौराणिकमाख्यानम् । ६९६
- ★ मुख्यस्मृतीनां परिचयः ७०२
- ★ अर्थशास्त्राणां सामान्यपरिचयः ७०८
- ★ लिपिः - ब्रह्मीलिपेः इतिहासः तथा परिचयः ७०७
- ★ अभिलेखानां सामान्यपरिचयः ७०७
- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ७०९-७२८

Unit - X

निम्नलिखितानां ग्रन्थानां विशिष्टम् अध्ययनम् -

- ★ कौटिलीय-अर्थशास्त्रम् - (प्रथमविनयाधिकारिकम्) । ७२९-९४६
- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ७३०
- ★ मनुस्मृतिः - (प्रथमः, द्वितीयः, सप्तमश्च अध्यायः) । ७३८
- ★ याज्ञवल्क्यस्मृतिः - (व्यवहाराध्यायः) । ७८९
- ★ लिपिः अधिलेखश्च - ९१९

- क) गुप्तकालीना तथा अशोककालीना ब्राह्मी लिपिः ।
- ख) अशोकस्य अभिलेखः - शिलालेखसमूहः, स्तम्भलेखसमूहः ।
- ग) मौर्योत्तरकालीनः अभिलेखः - कनिष्कशासनवर्षे सारनाथबौद्धप्रतिमालेखः, रुद्रदाम्नः गिरनाथशिलालेखः, खारवेलस्य हाथीगुम्फा-अभिलेखः ।
- घ) गुप्तकालीनः तथा गुप्तोत्तरकालीनः अभिलेखः - समुद्रगुप्तस्य इलाहाबाद-स्तम्भलेखः, यशोधर्मणः मन्दसौरशिलालेखः, हर्षस्य बांसखेडाताम्रपट्टः अभिलेखः, पुलकेशिनः द्वितीयस्य ऐहोल-शिलालेखः ।

- ★ वैकल्पिकाः प्रश्नाः (MCQ) ९२७-९४६

- ★ पूर्वप्रश्नपत्राणि :

UGC NET : June+Dec. 2019, June+Dec. 2022, Dec. 2023

WB SET : Jan. 2023, 2022, 2020

९४७-८४८

९४७-८४८